

หลักพุทธธรรมที่ส่งเสริมภาวะผู้นำของผู้บริหาร Buddhadhamma That Promotes Executive Leadership

พระมหาคำพันธ์ ญาณชโย

Phra Maha Khamphan Rananyacho

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ราชบุรี

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Ratchaburi Buddhist College E-mail:

Khamphan2567@hotmail.com

Received: 22 August 2024; Revised: 29 August 2024; Accepted: 29 August 2024

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาหลักพุทธธรรมที่ส่งเสริมภาวะผู้นำของผู้บริหาร ผลการศึกษาพบว่า หลักพุทธธรรมที่ส่งเสริมภาวะผู้นำของผู้บริหาร เป็นการพัฒนาผู้บริหารโดยบูรณาการ หลักพุทธธรรมมาเป็นฐานแห่งความคิดให้เกิดทักษะ การเรียนรู้ และก่อให้เกิดความรู้ มีความเป็นเลิศทั้งทางด้าน พฤติกรรม จิตใจ และปัญญา โดยผ่านกระบวนการให้การศึกษาบูรณาการกับ หลักปาปนิกรรม 3 ประกอบด้วย 1) จักขุมา มีตาดี 2) วิธูโร มีธุรกิจดี และ 3) นิสยสัมปันโน พร้อมด้วยแหล่งทุนเป็นที่อาศัย หลักสปปุริสธรรม 7 ประกอบด้วย 1) ธัมมัญญตา เป็นผู้รู้จักเหตุ 2) อัตถัญญตา เป็นผู้รู้จักผล 3) อัตตัญญตา เป็นผู้รู้จักตน 4) มัตตัญญตา เป็นผู้รู้จักประมาณ 5) กาลัญญตา เป็นผู้รู้จักกาล 6) ปริสัญญตา เป็นผู้รู้จักบริษัท และ 7) ปุคคัลญญตา เป็นผู้รู้จักบุคคล หลักอิทธิบาท 4 ประกอบด้วย 1) ฉันทะ ความพอใจ 2) วิริยะ ความเพียร 3) จิตตะ ความคิด และ 4) วิมังสา ความไตร่ตรอง และหลักสังคหวัตถุ 4 ประกอบด้วย 1) ทาน การให้ 2) ปิยวาจา การพูดจาด้วยถ้อยคำไพเราะอ่อนหวาน 3) อัตถจริยา การประพฤติสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่บุคคลอื่น และ 4) สมานัตตตา การวางตนสม่ำเสมอ ทำตัวให้เข้ากับผู้อื่นได้ อันจะส่งเสริมภาวะผู้นำของผู้บริหารไปสู่ความเป็นเลิศและสมบูรณ์ สามารถนำพาองค์กรไปสู่ความสำเร็จตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ได้

คำสำคัญ: หลักพุทธธรรม; ภาวะผู้นำ; ผู้บริหาร

Abstract

The purpose of this academic article is to study Buddhadhamma that promote executive leadership. The results of the study found that Buddhist principles that promote executive leadership It is the development of administrators by integrating Buddhist principles as the basis of thinking to create skills, learning, and knowledge. Have excellence in behavior, mind, and wisdom through the process of providing education integrated with the 3 Papanikadhamma principles, consisting of 1) Chakkuma, having good eyesight, 2) Vithuro, having good business, and 3) Nissayasa. Mpanno along with a source of capital as a residence The principles of Sappurisadhamma 7 consist of 1) Dhammaññutā, who knows causes, 2) Attanñutā, who knows results, 3) Attanñutā, who knows self, 4) Mattanyutā, who knows. Approximately 5) Kalanyutā is a person who knows time, 6) Parisanyutā is a person who knows companies, and 7) Pukkalananyutā is a person who knows people. The 4 principles

of Iddhipāda consist of 1) chanda, contentment, 2) perseverance, 3) perseverance. Citta, thought, and 4) vimansa, contemplation, and the 4 principles of saṅgahavattu, consisting of 1) alms, giving, 2) piya speech, speaking with sweet, sweet words, 3) atthacariya, helping one another, and 4) samānatta, consistent conduct. which will promote the leadership of executives towards excellence and perfection Able to lead the organization to success according to the goals set.

Keywords: Buddhadhamma; Leadership; executive

1. บทนำ

หลักธรรมสำหรับผู้เป็นสำคัญที่ผู้นำจะต้องมี คำสั่งสอนของพระพุทธองค์ที่แสดงให้เห็นถึงคุณลักษณะ หรือวิถีทางของการที่จะเป็นผู้นำที่ดี ผู้นำในทางพระพุทธศาสนานั้น มีรากฐานมาจากแนวทางการสร้างสรรค์บุคลากรในองค์กร ให้มีบุคลิกลักษณะของความเป็นผู้นำ ด้วยการใช้เทคนิควิธีการ ซึ่งคาดหวังถึงผลที่สามารถนำมาใช้ในการจูงใจให้บุคคลอื่นประพฤติ ปฏิบัติตามวัตถุประสงค์ของตนที่ต้องการโดยพิจารณาถึงระดับขั้นความต้องการภายในของมนุษย์ พุทธวิธีในการนำ และภาวะผู้นำขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าที่ได้ทรงใช้พุทธวิธีในการนำมวลหมู่สมาชิกขององค์การพุทธ ด้วยการนำหลักธรรม และการปฏิบัติของพระองค์นำพาสมาชิกขององค์ ไปสู่ทางแห่งความสงบร่มเย็น และมีรากฐานที่มั่นคง ซึ่งผลจากการศึกษาถึงพุทธประวัติ ผู้ศึกษาพบว่า พระพุทธองค์ ทรงเป็นผู้นำที่เน้นการเปิดโอกาสให้แก่สมาชิก ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องของการตัดสินใจ สมาชิกสามารถแสดงความคิดเห็น หรือคัดค้านได้ โดยอิสระ เมื่อตนมีความคิดเห็นอื่นๆ หรือแม้แต่การมีความคิดเห็นที่ไม่ตรงกันก็ตามพระพุทธองค์ ทรงมอบอำนาจให้สงฆ์ หรือเหล่าสมาชิกทั้งปวงเป็นใหญ่ และได้กระจายอำนาจในการมอบหมายงานการมอบความไว้วางใจให้แก่พระสงฆ์สาวก โดยทรงคำนึงถึงความสอดคล้องกันของงานเป็นสำคัญ เพื่อใช้เป็นแนวทางที่จะนำไปปฏิบัติ ซึ่งมีหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้สำหรับผู้นำได้

จากความที่กล่าวข้างต้นจะเห็นได้ว่า การจะเป็นนักบริหารในทางพระพุทธศาสนานั้น จะต้องนำหลักธรรมเข้ามาประยุกต์ใช้ในการบริหารงานด้วย อาทิเช่น หลักปาปนิคธรรม 3 ประกอบด้วย (พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต), 2538) 1) จักขุมา มีตาดี 2) วิรูโร มีธุรกิจดี และ 3) นิสสยสัมปันโน พร้อมด้วยแหล่งทุนเป็นที่อาศัย เป็นหลักธรรมที่พระพุทธเจ้าทรงสอนภิกษุด้วยการนำหลักธรรม 3 ข้อ ของพ่อค้าที่ประสบความสำเร็จในการค้ามาอธิบายเทียบให้ภิกษุเห็นและสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติธรรมให้ประสบความสำเร็จ ส่วนนักบริหารจะทำหน้าที่สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี จึงต้องมีคุณลักษณะ 3 ประการนี้ หลักสัพปุริสธรรม 7 ประกอบด้วย (ที.ปา (ไทย) 11/330/333) 1) ธัมมัญญตา รู้จักเหตุ 2) อตถัญญตา รู้จักผล 3) อตตัญญตา รู้จักตน 4) มัตตัญญตา รู้จักประมาณ 5) กาลัญญตา รู้จักกาล 6) ปริสัจญตา รู้จักบริษัท และ 7) ปุคคลัญญตา รู้จักบุคคล อันเป็นธรรมของสัตบุรุษ หรือ ธรรมที่ทำให้เป็นสัตบุรุษ คุณสมบัติของคนดี ธรรมของผู้ดี ซึ่งสอดคล้องกับคุณลักษณะของผู้นำหรือผู้บริหารที่ดี หลักอิทธิบาท 4 ประกอบด้วย (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต), 2549) 1) ฉันทะ ความพอใจ 2) วิริยะ ความเพียร 3) จิตตะ ความคิด และ 4) วิมังสา ความไตร่ตรอง หมายถึงธรรมเครื่องให้ถึงความสำเร็จ หรือธรรมที่เป็นเหตุให้ประสบความสำเร็จ หรือแปลง่าย ๆ ว่า ทางแห่งความสำเร็จ ดังนั้น การเป็นผู้นำจะต้องอาศัยหลักธรรมข้อนี้ เพื่อนำหมู่คณะให้ประสบความสำเร็จตามที่ตั้งไว้ ส่วนหลักสังคหวัตถุ 4 ประกอบด้วย (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต), 2554) 1) ทาน การให้ 2) ปิยวาจา การพูดจาด้วยถ้อยคำไพเราะอ่อนหวาน 3) อตถจริยา การประพฤติสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่บุคคลอื่น และ

4) สมานัตตตา การวางตนสม่ำเสมอ ทำตัวให้เข้ากับผู้อื่นได้ เป็นหลักธรรมที่เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวหัวใจของผู้อื่น ผูกไมตรี เอื้อเฟื้อ เกื้อกูล หรือเป็นหลักการสงเคราะห์ซึ่งกันและกัน

การนี้ ผู้เขียนมีความสนใจที่จะได้นำเสนอหลักพุทธธรรมที่ส่งเสริมภาวะผู้นำของผู้บริหาร ด้วยการนำเอาหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาบูรณาการร่วมกับหลักวิชาการ โดยจะได้นำเสนอประเด็นที่เกี่ยวกับภาวะผู้นำของผู้บริหารและหลักปฏิบัติสำหรับนักบริหารที่ดีก่อน จึงจะนำเสนอหลักพุทธธรรม เป็นลำดับสืบต่อไป

2. ภาวะผู้นำของผู้บริหาร

การจะเป็นนักบริหาร ใ่วว่าจะบริหารงานเป็นอย่างไรไม่ได้ นอกจากการบริหารงานโดยทั่วไปแล้วนั้น นักบริหารจะต้องมีความเป็นผู้นำด้วย เพื่อเป็นหลักในการบริหาร ซึ่งจะทำให้การบริหารงาน บริหารคน ซึ่งจะทำให้การบริหารประสบผลสำเร็จได้ นักบริหารต้องมีพฤติกรรมของความเป็นผู้นำ เรียกว่า ภาวะผู้นำ หมายถึง การที่บุคคลหนึ่งหรือผู้นำพยายามใช้กำลังสมอง กำลังกาย และกำลังใจเพื่อจูงใจหรือตลใจให้ผู้ตามหรือกลุ่มกระทำการอย่างใดอย่างหนึ่งให้เป็นไปตามความประสงค์ของตน และเพื่อประโยชน์ของส่วนร่วม และการจูงใจหรือตลใจนั้นจะต้องไม่เป็นการบังคับ ตลอดจนต้องได้รับความยินยอมจากผู้ตามหรือจากกลุ่มด้วย (สมัย จิตต์หมวด, 2547)

ภาวะผู้นำนั้นครอบคลุมในมิติที่กว้างขวางและหลากหลายกว่าเรื่องความกล้าหาญ และการตัดสินใจการเป็นผู้นำต้องมีความสามารถในการนำผลักดันและสั่งการให้กิจกรรมทุกอย่างดำเนินไปตามเป้าหมาย และครองที่ที่ต้องการซึ่งต้องประกอบไปด้วยความกล้าหาญ ความสามารถในการโน้มน้าวจูงใจและจังหวะเวลาในการตัดสินใจ (สมคิด จาตุศรีพิทักษ์, 2544) ภาวะผู้นำ จึงเป็นคุณสมบัติที่ดีของผู้นำ เช่น สติ ปัญญา ความดีงาม ความรู้ ความ สามารถที่ชักนำให้คนทั้งหลายมาประสานกันและพากันไปสู่จุดหมายที่ตั้งงาม (พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต), 2546)

สรุปความได้ว่า คำว่า ภาวะผู้นำ คือ พฤติกรรมของความเป็นผู้นำ ซึ่งอาจมีมากบ้างน้อยบ้างตามศักยภาพของแต่ละบุคคล ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับแต่ละบุคคลที่เป็นผู้นำ ซึ่งพฤติกรรมนี้เป็นพฤติกรรม ในสถานการณ์ต่างๆ ที่มีอิทธิพลต่อผู้ตาม หรือก็คือความสามารถของผู้นำที่จะชักจูงผู้ตามให้ร่วมมือร่วมใจกับตนดำเนินการไปสู่จุดหมายของตนได้

3. หลักปฏิบัติสำหรับนักบริหารที่ดี

การเป็นนักบริหารที่ดีควรที่จะมีหลักธรรมมาใช้ในการบริหาร ซึ่งจะทำให้การบริหารงาน บริหารคน พารุทธิก และทำให้ภารกิจบรรลุสำเร็จสมประสงค์ได้ สอดคล้องกับที่พระพิพิธธรรมสุนทร ได้พูดถึงหลักนักบริหารที่ดีไว้ 7 ประการ คือ (พระพิพิธธรรมสุนทร (สุนทร ญาณสุนทรโร), 2546)

1) มีความรู้กว้างขวาง วิชาจรณสัมปันโน คือต้องเพิ่มพูนความรู้อยู่เสมอผู้บริหารที่ซึ่เกียจ ไม่หาความรู้มาใส่ตน ลูกน้องจะไม่เคารพนับถือ จึงต้องเชิญคนมีความรู้มาบรรยายให้ฟังโลกวิทู ต้องรู้ทะลุถึงอุปนิสัยใจคอลูกน้อง และสามารถแก้ไขอุปนิสัยที่ไม่ดีให้ดีขึ้นได้

2) ใ่ว่างใจผู้บริหาร ต้องหัดใ่ว่างใจคนบ้าง และจงใ่ว่างใจคนที่น่าใ่ว่างใจ ซึ่งจะต้องดูอุปนิสัยหรือคุณสมบัติคนที่น่าใ่ว่างใจ 5 ประการ คือ ขยัน อดทน ประหยัด ซื่อสัตย์ พัฒนาฝีมือคนขยัน งานก็มีโอกาสสำเร็จ คนที่อดทนไม่ท้อถอย งานหนักเหนื่อยยากอย่างไรก็ยังสู้ ไม่ทิ้งงานกลางคัน คนที่ใช้จ่ายสุรุ่ยสุร่าย หนี้ใหญ่ ใจโต มักใช้เงินในการดำเนินการที่ไม่ประหยัด คนที่ไม่ซื่อสัตย์นี้ล่อแหลมต่อการเอาเงินของบริษัทไปถลุงหรือโกงกิน สุดท้ายเป็นเรื่องของฝีมือซึ่งต้องพัฒนาเรื่อย ๆ ผลงานออกมาจะได้มีคุณภาพ ปลอดภัย ไม่กระทบสิ่งแวดล้อม

3) ให้โอกาส ผู้บริหารควรให้โอกาสลูกน้อง เพื่อเป็นที่ฝึกฝนความชำนาญจากการผ่านประสบการณ์ในด้านต่าง ๆ การให้โอกาส มี 2 อย่าง คือ ให้โอกาสทำงานเพื่อพัฒนาฝีมือ และให้โอกาสแก้ไขงานที่ผิดพลาด

4) ปราศจากอคติหรือลำเอียง ผู้บริหารไม่ควรตัดสินด้วยความมีอคติ คือ เพราะรัก (ฉันทาคติ) เพราะเกลียด (โทสาคติ) เพราะหลง (โมหาคติ) และเพราะกลัว (ภยาคติ)

5) มีความดำริก้าวหน้า เป็นผู้บริหารต้องมีหัวก้าวหน้าปรับปรุงพัฒนาอย่างต่อเนื่อง (Continuous Improvement) ต้องมองเห็นการนำวิทยาการสมัยใหม่มาพิจารณาประยุกต์ใช้ เพื่อให้ทันกับสนามการค้า อย่าไปยึดติดกับสิ่งเก่า ลำสมัย ที่ทำให้เสียเปรียบในด้านการแข่งขัน เว้นแต่จะบอกได้ว่าของลำสมัยดีกว่าของทันสมัยได้อย่างไร ผู้บริหารสมัยใหม่เดี๋ยวนี้ยอมรับชมมองประชุมโต๊ะกลม ระดับปฏิบัติการก็มีการระดมสมองด้วยกลุ่มคุณภาพ

6) เกิดปัญหาเร่งแก้ไข ผู้บริหารไม่ควรหมกตมปัญหาไว้ มิเช่นนั้นปัญหาต่าง ๆ จะสะสม พอกพูนจนเกิดวิกฤต ด้านคุณภาพงาน คุณภาพสินค้าบริการ และอาจเป็นเหตุให้ธุรกิจล่มสลายได้ การแก้ปัญหานั้นต้องพิจารณาด้วยว่ามีเหตุปัจจัยจากอะไร แล้วก็ไปแก้ที่เหตุ นั้น แก้ไขเฉพาะหน้า เรียกว่าแก้อาการ (Corrective) ถ้าแก้แบบก่อนหน้าเรียกว่า ป้องกัน (Prevention)

7) ป้องกันภัยผู้ทำงาน เป็นผู้บริหารที่ดีต้องป้องกันลูกน้อง ภัยที่จะเกิดขึ้นกับน้องซึ่งมีหลายด้าน เช่น การป้องกันอุบัติเหตุ และอันตรายที่อาจเกิดขึ้นกับลูกน้องปฏิบัติงาน ป้องกันการทะเลาะเบาะแว้ง มีเรื่องราวกับบุคคลภายนอก เป็นต้น

การนี้ หลักของนักบริหารที่ดี 7 ประการ มีความรู้กว้างขวาง ใ้วางใจ ให้โอกาส ปราศจากอคติ มีความดำริก้าวหน้า เกิดปัญหาเร่งแก้ไข และป้องกันภัยผู้ทำงาน ซึ่งหลักธรรมนี้ ก็เป็นอีกแง่มุมหนึ่งแตกต่างไปจากหลักบริหารอื่นๆ ที่ผู้บริหารควรพิจารณา ดังนั้น ลักษณะผู้บริหารที่ดี (นายใช้ เพื่อนชม ลูกน้องชอบ) ผู้บริหารที่เกือบดี (นายชอบ เพื่อนชม ลูกน้องเฉย) ผู้บริหารที่ไม่ดี (นายไม่ชอบ เพื่อนเฉย ลูกน้องชัง) และผู้บริหารที่หาดีไม่ได้ (นายเฉย เพื่อนชัง ลูกน้องชังเพราะตัวเองก็ชัง) ส่วนลักษณะผู้บริหารที่ไม่พึงประสงค์ คือ มาดประชัน กันทำลูกน้อง ยกย่องตน สนแต่เรื่องอื่น ตีนเจ้านาย ใฝ่สองชั้น ฉันท่าเอง และไม่เกรงใคร อนึ่ง นักบริหารนักปกครองที่ดี พึงปกครองดูแลผู้ใต้บังคับบัญชาด้วยความถูกต้องตามพระธรรมวินัย กฎหมาย และบทบัญญัติแห่งกฎหมายอาญาด้วยความเหมาะสมด้วยความบริสุทธิ์ใจ และด้วยความยุติธรรม โดยถือหลักพรหมวิหารธรรม ซึ่งกล่าวโดยย่อ คือเอาใจเขามาใส่ใจเรา และยังคงต้องช่วยปกป้องคนดี คนมีความรู้ความสามารถ และมีคุณธรรม จากการถูกเบียดเบียนโดยไม่เป็นธรรมและยังจะต้องช่วยสนับสนุน อุปถัมภ์ค้ำจุน ให้เขาสามารถปฏิบัติงาน ในหน้าที่รับผิดชอบโดยสะดวกและปลอดภัยจากฝ่ายอธรรมทุกรูปแบบ พิจารณาโดยรอบคอบแล้วกล้าตำหนิคนที่ควรตำหนิ กล้าชมเชย ยกย่อง คนดีที่ควรยกย่อง ตามที่เป็นจริงในโอกาสอันควร ก็ยังคงความเจริญรุ่งเรือง และสันติสุขอย่างมั่นคง แก่หน่วยงานที่บริหารนั้นฉันใด การบริหารวัดก็ฉันนั้น (เกรียงไกร เศรษฐไกรกุล, 2545)

สรุปความได้ว่า การเป็นนักบริหารที่ดีควรที่จะมีหลักธรรมมาใช้ในการบริหารงาน ซึ่งหลักธรรมนี้ หากพิจารณาโดยลึกซึ้งก็จะเห็นว่าเป็นหน้าที่และความรับผิดชอบในเรื่องของการบริหารนั่นเอง ซึ่งจะทำให้การบริหารงาน บริหารคน พารุรกิจและภารกิจให้บรรลุหรือสำเร็จสมประสงค์ การเป็นผู้นำต้องมีคุณสมบัติของคนดีในชีวิตประจำวันนั้น ถ้าใครมีคุณธรรมของมนุษย์ และสามารถประพฤติได้อย่างถูกต้องตามหลักการเหล่านี้โดยสมบูรณ์แล้ว ผู้นั้นย่อมเชื่อว่าเป็นผู้ที่พระพุทธเจ้าทรงยกย่องว่าเป็น สัตบุรุษ หรือ คนดีแท้ หรือ มนุษย์โดยสมบูรณ์ การกระทำหรือพฤติกรรมของเขาจะเหมาะสมถูกต้องปราศจากความผิดพลาด นำประโยชน์มาให้ทั้งแก่ตนเองและสังคมโดยส่วนรวมคนดีแท้ที่อยู่ในสังคมโดยยอม เอื้ออำนวยประโยชน์สันติสุขแก่สังคมนั้นผู้ประสงค์

จะทำให้การดำเนินชีวิตประจำวันไปโดยราบรื่นเรียบร้อยเป็นสุขช่วยเหลือสังคมและประเทศชาติได้ จะต้องมีความคุณธรรมของมนุษย์ดังกล่าว

4. หลักพุทธธรรมสำหรับนักบริหาร

การที่นักบริหารจะบริหารงานในองค์กรได้ดีและมีประสิทธิภาพนั้น นอกจากการบริหารงานโดยทั่วไปแล้ว จะต้องมีความสมบัติของความเป็นผู้นำในตนด้วย จึงจะเรียกว่าเป็นนักบริหารที่สมบูรณ์แบบได้ในทางพระพุทธศาสนานั้น มีหลักธรรมมากมายหลายหัวข้อธรรม ที่จะสามารถนำเข้ามาประยุกต์ใช้ในการบริหารงานได้และเป็นหลักธรรมที่จะช่วยส่งเสริมภาวะผู้นำของผู้บริหาร แต่ในบทความนี้ผู้เขียนจะได้นำเสนอหลักธรรมที่ช่วยส่งเสริมภาวะผู้นำของผู้บริหาร เฉพาะบางหัวข้อธรรมเท่านั้น อาทิเช่น หลักปาปณิกธรรม 3 เป็นหลักธรรมที่จะส่งเสริมให้นักบริหารทำหน้าที่สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี หลักสัปบุริสธรรม 7 เป็นคุณสมบัติของนักบริหารที่ผู้บริหารต้องมี หลักอิทธิบาท 4 เป็นเครื่องมือให้ผู้บริหารงานให้ถึงความสำเร็จ หรือธรรมที่เป็นเหตุให้ประสบความสำเร็จ และ หลักสังคหวัตถุ 4 เป็นหลักธรรมที่นักบริหารจำเป็นต้องใช้เพื่อเป็นเครื่องมือในการยึดเหนี่ยวน้ำใจ ของผู้อื่น ผูกไมตรี เอื้อเฟื้อ เกื้อกูล หรือเป็นหลักการสงเคราะห์ซึ่งกันและกัน การนี้ หลักพุทธธรรมที่ส่งเสริมภาวะผู้นำของผู้บริหาร นั้นมีดังต่อไปนี้

4.1 หลักปาปณิกธรรม 3

จากการศึกษาเกี่ยวกับหลักทศุตติยาปาปณิกสูตร ที่ปรากฏในพระไตรปิฎกซึ่งเป็นคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนานั้น ซึ่งในหลักธรรมดังกล่าวที่ได้กล่าวถึงหลักธรรมของการบริหารจัดการไว้อย่างน่าสนใจ ซึ่งได้มีนักวิชาการทั้งทางพุทธ หรือกระทั่งนักวิชาการที่ได้ศึกษาเกี่ยวกับการบริหารจัดการทั่วไป ได้นำหลักดังกล่าวไปใช้ หรือมีส่วนร่วมของหลักธรรมดังกล่าวนี้ ไปใช้ในการบริหารจัดการดังกล่าวหลักการบริหารนี้ ได้ปรากฏในพระสูตรตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ติกนิบาตร ปฐมปณณาส ซึ่งพระพุทธองค์ได้ตรัสไว้ว่า ผู้ที่จะเป็นนักบริหารจัดการที่ดีนั้น จะต้องเป็นผู้ที่มีวิสัยทัศน์มีการบริหารจัดการที่ดีและมีมนุษยสัมพันธ์ดี ซึ่งในประเด็นดังกล่าวนี้ ได้มีนักวิชาการทางพุทธศาสนาได้อธิบายขยายความเป็นจำนวนมาก จากเนื้อหาในพระไตรปิฎกดังกล่าว ทำให้เราเข้าใจได้ระดับหนึ่งของ พระสูตรนี้ แต่เพื่อที่จะเข้าในหลักธรรมมากยิ่งขึ้น ได้มีพระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต) ท่านได้กล่าวถึงทศุตติยาปาปณิกสูตรหรือปาปณิกธรรม ในพจนานุกรมพุทธศาสตร์ (ฉบับประมวลธรรม) ว่า ปาปณิกังคะ เป็นหลักพ่อค้า, องค์คุณของพ่อค้า (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต), 2554)

- 1) จักขุมา ตาติ รู้จักสินค้าของคุณเป็นสามารถคำนวณราคาจะทุนเก็งกำไร แม่นยำ
- 2) วิธูโร จิตเจเนธูริกิจ รู้แหล่งซื้อแหล่งขายรู้ความเคลื่อนไหวความต้องการของตลาดสามารถในการจัดซื้อจัดจำหน่ายรู้ใจและรู้จักเอาใจลูกค้า
- 3) นิสสยสัมปนโน พร้อมด้วยแหล่งทุนเป็นที่อาศัย เป็นที่เชื่อถือไว้วางใจในหมู่ใหญ่ ๆ หาเงินมาลงทุนหรือดำเนินกิจการโดยง่าย

จากหลักธรรมดังกล่าวมีความสอดคล้องกับสิ่งที่พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) ได้กล่าวถึงองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ตรัสไว้ในทศุตติยาปาปณิกสูตรเกี่ยวกับคุณลักษณะ 3 ประการ ของนักบริหารที่จะช่วยให้นักบริหารทำสำเร็จลุล่วง รู้ว่าอนาคตเศรษฐกิจ หรือตลาดจะมีแนวโน้มเป็นแบบไหนและสามารถคาดการณ์ได้ คือ (พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), 2549)

- 1) จักขุมา หมายถึง ปัญญามองการณ์ไกล เช่น ถ้าเป็นพ่อค้า หรือนักบริหารธุรกิจ ในการดำเนินธุรกิจได้แม่นยำ จากการอาศัยกระบวนการคิดที่รอบคอบ และมีเหตุผลโดยอาจใช้ประสบการณ์ในอดีตร่วมใน

การตัดสินใจและวางแผนด้วยซึ่งคุณลักษณะข้อแรกนี้ตรงกับภาษาอังกฤษคำว่า Conceptual Skill คือ การชำนาญในการใช้ความคิด หรือทักษะทางด้านความคิด

2) วิรุโรร หมายถึง จัดการธุระได้มีความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน เช่น นักการเงินต้องมีความรู้และความเชี่ยวชาญทางการเงินสามารถคำนวณอัตราผลตอบแทนต่าง ๆ ได้ หรือเข้าใจในงบการเงินที่ใช้ในการประกอบการตัดสินใจได้ ในกรณีแพทย์ผ่าตัดตมองก็ต่อมีความเชี่ยวชาญผ่าตัดตมอง เป็นต้นคุณลักษณะที่สองนี้ตรงกับคำภาษาอังกฤษคำว่า Technical Skill คือ ความชำนาญการด้านเทคนิคหรือทักษะทางด้านปฏิบัติงาน

3) นิสสัยสัมปโน หมายถึง พึ่งพาอาศัยคนอื่นได้ เพราะเป็นคนมีมนุษยสัมพันธ์ดีมีความสามารถในการติดต่อประสานงานให้งานสำเร็จลุล่วงไปได้ตามกรอบระยะเวลาที่กำหนดมีความสามารถในการสื่อสารและประสานงานให้แต่ละฝ่ายในองค์กรดำเนินแนวทางตามท้องที่กรต้องการบรรลุได้หรือมีความสามารถในการผูกใจคนให้เป็นที่รักของคนโดยสามารถทำให้พนักงานแต่ละคนปฏิบัติงานตามคำสั่งด้วยความเต็มใจได้ เป็นต้นคุณลักษณะที่สามนี้ตรงกับคำภาษาอังกฤษคำว่า Human Relation Skill คือ ความชำนาญด้านมนุษยสัมพันธ์หรือทักษะทางด้านมนุษยสัมพันธ์

สรุปความได้ว่า หลักทฤษฎีปาปนิคสูตรดังกล่าว ที่ประกอบด้วย จักขุมา คือ การมีวิสัยทัศน์ วิรุโรร การจัดการดี และนิสสัยสัมปโน การมีมนุษยสัมพันธ์มีความสำคัญต่อองค์กรทุกระดับ และถือว่าเป็นหน้าที่ของผู้บริหารและบุคลากรในทุกระดับจะต้องตระหนัก และให้ความสำคัญต่อหลักธรรมในทฤษฎีปาปนิคสูตรดังกล่าว

4.2 สัมปฤติธรรม 7

เป็นหลักธรรมหนึ่งที่นักบริหารปฏิบัติตามแล้วสามารถทำให้บรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้ได้หรืออาจกล่าวได้ว่า หลักธรรมที่เป็นหลักธรรมที่สามารถพัฒนามนุษย์ให้อย่างยิ่งประการหนึ่งประกอบด้วย (ที.ปา. (ไทย) 11/330/333)

1) อัมมัญญตา รู้จักหลักการ รู้เหตุผล รู้กฎเกณฑ์ของการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ และเข้าใจสิ่งที่ตนจะต้องประพฤติปฏิบัติ คือ รู้ว่าตำแหน่ง หน้าที่การงาน ฐานะ อาชีพ รู้จักรับผิดชอบตลอดถึงผลสำเร็จขั้นสูงสุด คือ ตามธรรมชาติของความเป็นจริง ไม่ตกเป็นทาสของความโลภ ความโกรธ ความหลง กิเลส ตัณหา อุปาทาน

2) อุตถัญญตา รู้ความมุ่งหมายและรู้จักผล คือ รู้ความหมายที่ตนปฏิบัติ เข้าใจวัตถุประสงค์ ที่ตนกระทำรู้ว่าหลักการนั้นมุ่งหมายอะไร การดำเนินชีวิตอย่างนั้นๆ เพื่อประโยชน์อะไร เป็นผลดีหรือผลเสีย ตลอดถึงขั้นสูงสุดที่เป็นประโยชน์ที่เป็นแก่สาระแห่งชีวิต

3) อัตตัญญตา รู้จักตนตามเป็นจริง โดยฐานะ ภาวะ เพศ ความรู้ กำลังความสามารถ คุณธรรมที่จะประพฤติปฏิบัติชอบได้อย่างเหมาะสม และรู้จักแก้ไขปรับปรุงให้สอดคล้องถูกต้องตามจุดหมายปลายทางสูงสุดของการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์

4) มัตตัญญตา การรู้จักประมาณในการบริโภค การใช้จ่ายทรัพย์สิน คือ รู้จักพอดี พอเหมาะรู้จักคิด พุด กระทำกิจต่าง ๆ แต่พอดี แม้การพักผ่อนสนุกสนาน ก็เช่นกัน

5) กาลัญญตา รู้กาลเวลาอันสมควร รู้เวลาไหน ควรทำอะไร ที่ไหน ใช้เวลาแต่พอดีในการดำเนินการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ หรือประกอบกิจการหน้าที่การงานต่าง ๆ

6) ปริสสัยญตา การรู้จักชุมชน สังคม สิ่งแวดล้อม ในถิ่น ควรจะมีริยาว่าอย่างไรมีระเบียบวัฒนธรรมประเพณีอย่างไร ควรประพฤติตนให้เหมาะสมกับสังคม และสิ่งแวดล้อมนั้น ๆ

7) ปุคคัณฺณุตตา การรู้จักบุคคล และเข้าใจความแตกต่างของบุคคลจะต้องเกี่ยวข้องซึ่งกันและกัน
สรุปความได้ว่า นักบริหารที่ประกอบด้วยหลักธรรมของสัตบุรุษ ย่อมจะช่วยให้มีวิสัยทัศน์รอบด้าน
คือมองเห็นหลักการวิธีการสามารถตั้งเป้าประสงค์ได้ โดยรู้ว่าตนเอง หรือองค์กรมีสถานะอย่างไรสามารถ
ประมาณการหรือคาดการณ์ในการทำงานได้ โดยเฉพาะการรู้เวลาไหนควร เวลาไหนไม่ควร รู้ว่าบุคลากรของ
ตนโดยภาพรวมเป็นอย่างไร ความสามารถเฉพาะตนของแต่ละคนเป็นอย่างไร

4.3 หลักอิทธิบาท 4

หลักอิทธิบาท แปลว่า ธรรมเครื่องให้ถึงอิทธิ ฤทธิ์หรือความสำเร็จ หรือธรรมที่เป็นเหตุให้ประสบ
ความสำเร็จ หรือแปลง่าย ๆ ว่า ทางแห่งความสำเร็จ มี 4 อย่าง คือ ฉันทะ ความพอใจ วิริยะ ความเพียร จิต
ตะ ความคิดจดจ่อ และวิมังสา ความสอบสวนไตร่ตรอง แปลให้จำง่ายตามลำดับว่า มีใจรักพากเพียรทำ เอาจิต
ฝึกฝน ใช้ปัญญาสอบสวน (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2549) อิทธิบาท อิทธิ แปลว่า ความสำเร็จบาท
แปลว่า ฐาน เชิงรอง ดังนั้น อิทธิบาท จึงแปลว่ารากฐานแห่งความสำเร็จ ซึ่งมี 4 อย่าง คือ ฉันทะ วิริยะ จิตตะ
และวิมังสา อิทธิบาท 4 เป็นคุณ 4 ถ้ามีบริบูรณ์แล้วจะชักนำให้บุคคลถึงสิ่งที่ต้องการซึ่งไม่เหลือวิสัย จนกล่าว
ไว้ว่าอิทธิบาท 4 เป็นธรรมะที่เป็นธรรมที่มีอุปการะแก่งานทุกชนิด ตั้งแต่งานของผู้ครองเรือนจนถึงงานของผู้
บำเพ็ญวิปัสสนาทางแห่งความ สำเร็จ ให้สามารถปฏิบัติงานได้ผลสำเร็จตามความประสงค์ มี 4 ประการ คือ
(พุทธทาสภิกขุ, 2537)

- 1) ฉันทะ ความพอใจรักใคร่ในการทำงาน
- 2) วิริยะ ความพากเพียรในการทำงาน
- 3) จิตตะ ความเอาใจใส่ฝึกฝนในการทำงาน
- 4) วิมังสา ความหมั่นสอดส่องในเหตุผลของการทำงาน

อิทธิบาท 4 กับการประยุกต์การบริหารจัดการ

ความสำคัญของอิทธิบาท 4 ว่า การกระทำทุกอย่างไม่ว่าจะเป็นการดำเนินชีวิตการแสวงหาความรู้
การประกอบสัมมาชีพ หรือการทำวิจัยจะสำเร็จประสงค์ได้นั้น ต้องพึ่งพาอุปสรรคความยากลำบากมากน้อย
เพียงใดตามลักษณะของสิ่งที่ทำอยู่นั้น หากผู้ทำไม่มีหลักธรรมประจำใจ จะประสบความขัดข้องในการทำงาน
อเนกประการ ทำให้ไม่บรรลุความสำเร็จ หรือแม้จะทำงานสำเร็จ แต่ผลที่ได้จะไม่สมบูรณ์ ที่เป็นเช่นนี้เพราะ
ขาดคุณธรรม คือหลักอิทธิบาท 4 นั่นเอง อิทธิบาทเป็นธรรมที่คอยสกัดกั้นอุปสรรคต่อความสำเร็จและเป็นแรง
เสริมกำลังใจที่คอยผลักดันการทำงานให้บรรลุวัตถุประสงค์ ซึ่งประโยชน์ของอิทธิบาท 4 สามารถสรุปได้ดังนี้
(พัชราพร วีรสิทธิ์, 2546)

1. ประโยชน์ของฉันทะ
 - เป็นเข้าคึกกับความเบื่อหน่าย
 - ทำให้ไม่เบื่องานไม่ท้อแท้
 - มีกำลังใจต่อสู้ป้องกันสร้างสรรค์สิ่งที่ตนรัก
 - ทำให้งานหนักกลายเป็นงานเบา งานยากกลายเป็นง่าย
2. ประโยชน์ของวิริยะ
 - กำจัดความเกียจคร้าน
 - เป็นคนเข้มแข็งไม่อ่อนแอ
 - งานก้าวหน้าขาดความก้าวหน้า
 - งานไม่ค้างคา

3. ประโยชน์ของจิตตะ

- ทำให้ทราบความเป็นไปของงานอยู่เสมอ
- สามารถแก้ไขเหตุการณ์ได้ทันทั่วทั้งที่

4. ประโยชน์ของวิมังสา

- ช่วยให้ทำงานไม่ผิดพลาดและทำให้มองเห็นลู่ทางที่จะทำงานให้ได้ผลดี
- ไม่เปลืองทุน
- ไม่เปลืองแรง
- ไม่เปลืองเวลา
- ทำให้ไม่โง่เขลา

สรุปความได้ว่า อธิติบาท 4 มีความหมายว่าหลักธรรมหรือคำสอน คือ คุณเครื่องให้สำเร็จความประสงค์ 4 อย่าง ได้แก่ 1) ฉันทะ ความพอใจรักใคร่ในการทำงาน 2) วิริยะ ความพากเพียรในการทำงาน 3) จิตตะ ความเอาใจใส่ฝึกฝนในการทำงาน 4) วิมังสา ความหมั่นสอดส่องในเหตุผลของการทำงานดังนี้ ทางแห่งความสำเร็จ ให้สามารถปฏิบัติงานได้ผลสำเร็จตามความประสงค์ มี 4 ประการ คือ 1) ฉันทะ ความพอใจรักใคร่ในการทำงาน 2) วิริยะ ความพากเพียรในการทำงาน 3) จิตตะ ความเอาใจใส่ฝึกฝน ตั้งใจในการทำงาน และ 4) วิมังสา ความหมั่นสอดส่องในเหตุผลของการทำงาน และเป็นหลักปฏิบัติที่ช่วยให้ผู้ปฏิบัติงานเอาใจใส่ในงานและตรวจสอบการทำงานอย่างต่อเนื่อง การที่นักบริหารยึดมั่นในหลักอธิติบาท 4 เพื่อการปฏิบัติงานแล้วนั้น ก็จะส่งผลให้ผู้ใต้บังคับบัญชาที่มีความรักใคร่ในงานที่ทำ ปฏิบัติงานด้วยความพากเพียรบากบั่นด้วยความเอาใจใส่ในงาน และมีการตรวจสอบความสำเร็จในงานอยู่เสมออยู่เย็นเป็นสุข ความเป็นอยู่ดีขึ้น และพึ่งตนเองสามารถทำให้มีทักษะเชี่ยวชาญได้ในที่สุด

4.4 สังคหวัตถุ 4

หลักสังคหวัตถุ 4 เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจของนักบริหารเพื่อการส่งเสริมความเป็นผู้นำของตนเอง ตลอดถึงนำมาปรับใช้ในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในองค์กรได้อีกด้วย ดังนี้

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) ได้กล่าวถึงคุณสมบัติสำหรับการบริหารคนในหนังสือ พุทธธรรมไว้ในหัวข้อธรรมที่ว่าด้วยสังคหวัตถุ 4 คือ หลักการสงเคราะห์เพื่อยึดเหนี่ยวใจคน และประสานสังคมไว้ในสามัคคีซึ่งเป็นหลักธรรมสำหรับแสดงน้ำใจต่อกันระหว่างคนทั่วไปมี 4 ประการ คือ 1) ทานคือการเผื่อแผ่แบ่งปัน 2) ปิยวาจาคือการพูดอย่างรักกัน 3) อัถถจริยา ประโยชน์ แก่เขา และ 4) สมานัตตาคือการเอาตัวเข้าสมานหรือความเป็นผู้มีตนสม่าเสมอ หมายถึง การทำตัวให้เข้ากับเขาได้ไม่ถือตัวร่วมสุขร่วมทุกข์กันนับว่าเป็นคุณธรรมสำคัญยิ่งสำหรับผู้บริหารพึงยึดถือไว้เป็นแนวทางในการปฏิบัติเกี่ยวกับการบริหารคนในองค์กรของตน และได้อธิบายความหมายเพิ่มเติมว่าสังคหวัตถุ 4 หมายถึง ธรรมเครื่องยึดเหนี่ยวคือยึดเหนี่ยวใจบุคคลและประสานหมู่ชนไว้ในสามัคคีหลักการสงเคราะห์ 1) ทานการให้ คือ เอื้อเพื่อเผื่อแผ่เสียสละแบ่งปันช่วยเหลือกันด้วยสิ่งของตลอดถึงให้ความรู้และแนะนำสั่งสอน 2) ปิยวาจา หรือ เปยยวัชชะวาจา เป็นที่รัก วาจาพูดตื้นน้ำใจหรือวาจาซาบซึ้งใจคือกล่าวคำสุภาพไพเราะอ่อนหวานสมานสามัคคีให้เกิดไมตรีและความรักใคร่นับถือตลอดถึงคำแสดงประโยชน์ประกอบด้วยเหตุผลเป็นหลักฐานจูงใจให้ 3) อัถถจริยา การประพฤติประโยชน์คือชวนช่วยช่วยเหลือกิจการบำเพ็ญประโยชน์ตลอดถึงช่วยแก้ไขปรับปรุงส่งเสริมในทางจริยธรรม 4) สมานัตตาคือความมีตนเสมอด้วยปลายปฏิบัติสม่าเสมอกันในชนทั้งหลาย และเสมอในสุขทุกข์ โดยร่วมรับรู้ร่วมแก้ไข ตลอดถึงการวางตนเหมาะสมแก่ฐานะภาวะบุคคลเหตุการณ์ และสิ่งแวดล้อมถูกต้องตามธรรมในแต่ละกรณี (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต, 2549))

ดังนั้น โดยภาพรวมจากการมองธรรมะที่เปรียบเหมือนยารักษาโรค บุญสิริ พลิตธำรง ได้อธิบายเพิ่มเติมว่า สังคหวัตถุ ว่าหมายถึง ธรรมเป็นที่ตั้งแห่งความยึดเหนี่ยวจิตใจอันเป็นไป เพื่อการสงเคราะห์กัน มีอยู่ 4 ข้อ คือ (บุญสิริ พลิตธำรง, 2529)

1) ทาน หมายถึง การให้ การเผื่อแผ่แก่กันและกันซึ่งเป็นข้อสำคัญนั้น ย่อมต้องการความช่วยเหลือจากกันและกันอยู่ในด้านต่าง ๆ ในด้านวัตถุ เช่น ทรัพย์สินเงินทอง เครื่องอุปโภคบริโภคต่างๆ ในด้านกำลังกาย ช่วยกระทำการกิจการของกันและกันทางกาย ในด้านวาจาพูดจาช่วยเหลือกัน ในเรื่องที่ต้องพูดจา ในด้านสติปัญญา ช่วยให้ความรู้ให้การแนะนำในข้อที่ควรจะแนะนำต่างๆ การให้ การเผื่อแผ่เจือจานทุกคนทั้งผู้ใหญ่วัยน้อย ต่างก็ควรมีทาน คือ การให้ช่วยเหลือกัน ผู้ใหญ่ให้การช่วยเหลือผู้น้อย ผู้น้อยให้การช่วยเหลือผู้ใหญ่ ด้วยมีจิตใจมุ่งที่จะช่วยให้บรรลุถึงประโยชน์ที่ต้องการ หรือเพื่อที่จะให้พ้นจากอุปสรรคขัดข้องทั้งหลาย

2) ปิยวาจา หมายถึง การเจรจาถ้อยคำ ซึ่งเป็นที่รักที่จับใจแก่กันและกัน อันถ้อยคำสุภาพเพราะวาจาที่พูดออกไปนั้น ถ้าเป็นวาจาที่ไม่สุภาพไม่เป็นที่รักที่พอใจก็เป็นวาจาที่อาจเสียดวงใจของผู้อื่น ทำให้ผู้อื่นเสียใจเจ็บใจไม่สบายใจ เพราะฉะนั้นจึงสมควรที่ทุกคนจะต้องมีสติ ควบคุมใจควบคุมวาจาที่จะพูดออกไปให้เป็นวาจาที่สุภาพที่เหมาะสม แม้ว่าในบางคราวต้องทำงานเหน็ดเหนื่อยก็ตามสิ่งที่จะเป็นเครื่องในการควบคุมการพูดของเราให้ไพเราะ ก็คือสตินั่นเอง ดังนั้น การพูดหรือการแสดงออกทุกครั้งต้องมีสติอยู่เสมอ

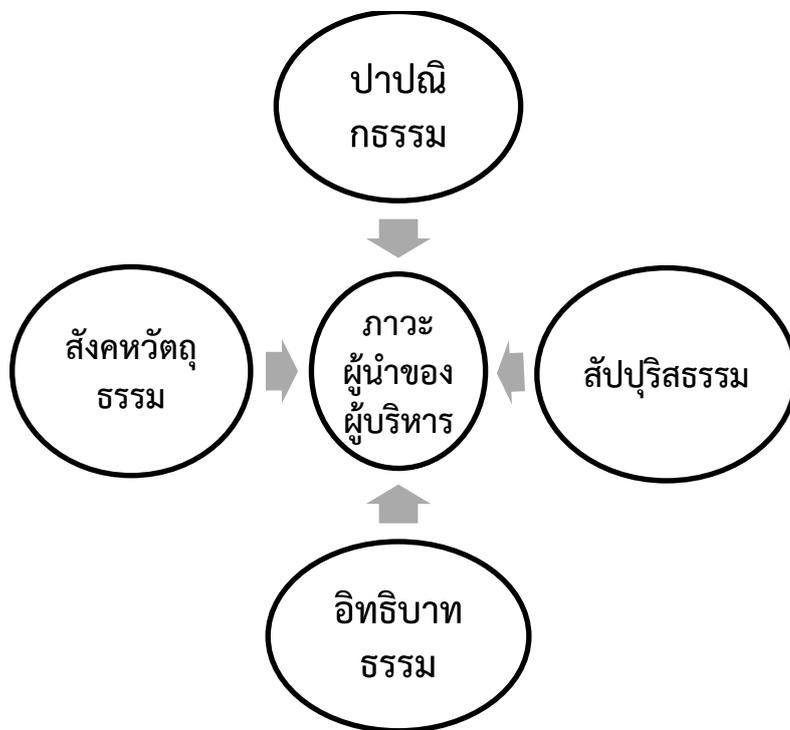
3) อัถตถจริยา หมายถึง การประพฤติประโยชน์ต่อกันและกัน คือการทำความดีที่เป็นประโยชน์ต่อสถาบัน เช่น โรงพยาบาล มหาวิทยาลัย สังคมที่ตนอาศัยอยู่ ตลอดถึงประเทศชาติ สิ่งใดที่เป็นโทษ ก็ควรละเว้น ไม่กระทำการประพฤติดตนให้เป็นประโยชน์ สามารถปฏิบัติได้ทั้งกายวาจาและใจในตลอดเวลาทุกโอกาส

4) สมานัตตตา หมายถึง ความเป็นผู้วางตนสม่ำเสมอหรือเสมอตันเสมอปลาย ซึ่งหมายถึงการรักษาระเบียบวินัยอันใดที่ทุกคนพึงปฏิบัติทั้งผู้ใหญ่ทั้งผู้น้อย ตามหน้าที่ที่บัญญัติเอาไว้เป็นระเบียบของสถานที่ของหน่วยงาน เช่น กฎระเบียบของสถาบันการศึกษากฎระเบียบ ของสถานที่ราชการต่างๆ เป็นต้น ตลอดถึงกฎหมายบ้านเมืองในทางพระพุทธศาสนา ก็คือพระวินัยบัญญัติสำหรับพระภิกษุทั้งหลายนั่นเอง

สรุปความได้ว่า หลักสังคหวัตถุ 4 นั้น นักบริหารควรจดจำและนำไปปรับใช้ในองค์กร จะได้ส่งเสริมความเป็นผู้นำในตนเอง เพราะหลักธรรมนี้เป็นหลักแห่งการสมานสามัคคี เป็นหลักแห่งการอยู่ร่วมกัน และแสดงน้ำใจไมตรีที่ดีต่อกันในองค์กร การเรียนรู้ร่วมกันนั้นต้องอาศัยหลักการของการแบ่งปันความรู้ให้แก่กัน โดยการใช้ หลักทาน คือ การให้หรือแบ่งปันให้ผู้อื่นได้มีหรือได้รับในสิ่งที่ตนมีแลกเปลี่ยนเรียนรู้กัน ไม่หวังความรู้ที่ตนมี รู้สิ่งใดที่จะเกิดประโยชน์ต่อเพื่อนร่วมงานหรือองค์กรหรือค้นพบองค์ความรู้ใหม่ๆ ก็ถ่ายทอดให้เพื่อนร่วมงานในองค์กรได้รับรู้หรือเรียนรู้ด้วย เพื่อให้เกิดการพัฒนาองค์ความรู้ต่างๆ โดยการใช้วาจาประสานไมตรี ด้วยหลักปิยวาจา คือ การพูดจาด้วยถ้อยคำที่ไพเราะอ่อนหวาน พูดด้วยความจริงใจ ไม่พูดหยาบคาย ก้าวร้าว พูดในสิ่งที่เป็นประโยชน์และเหมาะสมกับกาลเทศะ เจรจาด้วยไมตรี และความปรารถนาดีต่อกัน ซึ่งจะเป็นผลดีต่อการยอมรับกันในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ในการทำงานร่วมกันหรือเรียนรู้ร่วมกัน จะต้องช่วยเหลือเกื้อกูลกันเพื่อให้เกิดผลดีต่อการทำงาน และเพิ่มพูนการเรียนรู้ด้วยการใช้ หลักอัถตถจริยา เป็นหลักของการสงเคราะห์กัน ร่วมแรงร่วมใจที่จะพัฒนาทีมงานที่มีอุดมการณ์เหมือนกันไปสู่เป้าหมายเดียวกัน มีการพัฒนาทีมงานให้มีคุณภาพอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ ด้วยหลักสมานัตตตา หมายถึง การเป็นผู้มีความสม่ำเสมอหรือมีความประพฤติเสมอตันเสมอปลาย ทำงานร่วมกันทุกคนจะต้องไม่ถือตัว มีความเสมอภาค วางตนเสมอตันเสมอปลาย ทำตนให้เป็นที่น่านับถือ และนำให้ความร่วมมือช่วยเหลือ เพื่อทำงานร่วมกันอย่างมีความสุข เกิดการเรียนรู้ร่วมกันเป็นทีมอย่างสร้างสรรค์ เพื่อให้ทีมงานมีการพัฒนาปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง

5. องค์ความรู้ใหม่

หลักพุทธธรรมที่ได้นำเสนอมานี้ เป็นธรรมะที่มีข้อดีข้อเด่นที่แตกต่างกันไป แต่สิ่งที่เหมือนกันคือ สามารถเป็นเครื่องมือสำหรับนักบริหารได้ และจะส่งเสริมให้นักบริหารมีความเป็นผู้นำในตนเอง สามารถนำหมู่คณะให้ประสบความสำเร็จตามที่ตั้งไว้ได้ กล่าวคือ หลักปาปนิกรรม เป็นหลักธรรมสำหรับผู้นำที่จะส่งเสริมให้นักบริหาร มีวิสัยทัศน์ มีการจัดการดี และมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีได้ หลักสัปปุริสธรรม เป็นธรรมที่ทำให้เป็นนักบริหารรู้จักกาลเวลาว่าตอนไหนเหมาะสมที่จะประกอบกิจการอะไร รู้เขาและต้องรู้เราด้วย หลักอิทธิบาทธรรม เป็นเครื่องมือให้นักบริหารใช้บริหารจัดการงานให้ประสบความสำเร็จได้เสมอ ส่วนหลักสังคหวัตถุธรรม นี้ก็สำคัญสำหรับนักบริหารเช่นกัน เพราะเป็นเครื่องมือยึดเหนี่ยวน้ำใจ ผูกไมตรี เอื้อเฟื้อ เกื้อกูล กับผู้อื่นได้ ดังภาพที่ได้นำเสนอนี้

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ใหม่

6. สรุป

หลักพุทธธรรมเป็นทางที่จะนำองค์กรให้เกิดการพัฒนา สร้างประสิทธิภาพของนักบริหาร ให้สำเร็จบรรลุตามวัตถุประสงค์ และนำไปประยุกต์ใช้ให้ถูกต้อง อย่างเหมาะสมกับองค์กรหรือสังคมที่ตนนำหรือปกครองอยู่ และจะเป็นนักบริหารที่ดีที่พึงประสงค์ คือ มีทั้งความรู้ดีความสามารถดี และความประพฤติดี อันเป็นภาวะผู้นำที่เหมาะสมกับผู้นำในยุคปัจจุบันตามที่ต้องการ เพราะนักบริหารที่มีธรรม มีวิสัยทัศน์ และรู้จักวิธีการสร้างแรงบันดาลใจให้บุคลากรดำเนิน กิจกรรมขององค์กรหรือสังคม ตลอดจนถึงประเทศชาติ ให้บรรลุวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายขององค์กร ไปสู่ความเจริญรุ่งเรืองได้อย่างมั่นคง ซึ่งสามารถบูรณาการหลักพุทธธรรมคือหลักทศพิธราชธรรมและอิทธิบาทกับการพัฒนาภาวะผู้นำของผู้บริหารเพื่อส่งเสริมภาวะผู้นำองค์กร

เอกสารอ้างอิง

- เกรียงไกร เศรษฐไกรกุล. (2545). *ปกิณกะสำหรับนักบริหาร*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์พัฒนาศึกษา.
- บุญศิริ ชวลิตธำรง. (2529). *ธรรมโอสถ*. กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์การพิมพ์.
- พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต). (2549). *พุทธวิธีการบริหาร*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต). (2538). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- _____. (2546). *ภาวะผู้นำ: ความสำคัญต่อการพัฒนาคน พัฒนาประเทศ*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ธรรมสภา.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต). (2549). *พุทธธรรม ฉบับปรับปรุงและขยายความ*. พิมพ์ครั้งที่ 11. กรุงเทพมหานคร: บริษัท สหธรรมิก จำกัด.
- _____. (2554). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ (ฉบับประมวลธรรม)*. กรุงเทพมหานคร: บริษัท สหธรรมิก จำกัด.
- พระพิพิธธรรมสุนทร (สุนทร ญาณสุนทรโร). (2546). *คติธรรมนำชีวิต*. กรุงเทพมหานคร: เลียงเชียง.
- พัชรภาพร วีรสิทธิ์. (2546). *ความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบห้าประการของบุคลิกภาพและความสามารถในการเผชิญปัญหาและอุปสรรคตามหลักอิทธิบาท 4 ของเจ้าหน้าที่ที่ปฏิบัติงานอยู่ในสำนักงานประกันสังคม*. วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- พุทธทาสภิกขุ. (2537). *การทำงานที่เป็นสุข*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ธรรมสภา.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สมคิด จาตุศรีพิทักษ์. (2544). *วิสัยทัศน์ขุนคลัง*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: ผู้จัดการ.
- สมัย จิตต์หมวด. (2547). *พฤติกรรมผู้นำ*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.